

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย

วรรณคดีและวรรณกรรม ป.๖

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นายฉัตรชัย อธิเกียรติ

รศ.ดร.สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์

นางเรณู ทวีนันท์

ผู้ตรวจ

นางธลิมา พลอยพานิช

นางสาวสุธาทิพย์ พัทธนาวิ

นายอภิชาตฤต อินทหอม

บรรณาธิการ

นายศักดิ์ แว่ววิริยะ

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN: 978-616-203-252-3

รหัสสินค้า ๑๖๑๑๐๐๓

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย
 บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถ.เพชรเกษมศาสตร์ เขตพระนคร กทม. 10200
www.aksorn.com Tel./Fax. **0-2622-2999** (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)
พิมพ์ที่ : บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด โทร. 0-2903-9101-6

ค้นความรู้ขยายความคิดจาก

ที่พิมพ์กำกับหัวข้อสำคัญในหนังสือเรียนหลักสูตรใหม่ ชั้น ป.๔ ขึ้นไป
ผ่าน www.aksorn.com ไปยังแหล่งความรู้ทั่วโลก

คำนำ

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ในโรงเรียนทั่วไปที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา ๒๕๕๖ และจากการศึกษาวิจัยและติดตาม ผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ จึงนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งมีความเหมาะสมและชัดเจน เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไป ใช้เป็นกรอบทิศทางในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประกอบด้วย ๕ สาระย่อย คือ

สาระที่ ๑ การอ่าน	สาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทย
สาระที่ ๒ การเขียน	สาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม
สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด	

หนังสือเรียน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ป.๖ เล่มนี้จัดทำขึ้นสำหรับใช้ ประกอบการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดย จัดทำให้สอดคล้องตามกรอบของหลักสูตรทุกประการ ส่งเสริมความรู้ด้านวรรณคดีและวรรณกรรมต่าง ๆ

หนังสือเรียน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ป.๖ เล่มนี้ มี ๔ หน่วย แต่ละหน่วย ประกอบด้วย

๑. เป้าหมายการเรียนรู้ประจำหน่วย กำหนดระดับความรู้ ความสามารถของผู้เรียนว่า เมื่อเรียนจบแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ต้องบรรลุมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรข้อใดบ้าง

๒. เนื้อหา ครอบคลุมหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นำเสนอ เหมาะสมกับการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น

๓. กิจกรรม มีหลากหลายรูปแบบให้นักเรียนปฏิบัติ แบ่งเป็น
(๑) **กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้** นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
(๒) **กิจกรรมคำถามทำสมอง กิจกรรมทำฝีมือ กิจกรรมฝึกคิดทำประสบการณ์** ให้ ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้รวบยอด และประเมินผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานตัวชี้วัด ประจำหน่วย

หนังสือเรียน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ป.๖ เล่มนี้ นำเสนอการเรียนรู้ ให้เหมาะสมแก่วัยของผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ซึ่งเป็นการศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนิน ชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยใช้ภาพนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า **หนังสือเรียน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ป.๖** เล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนภาษาไทย เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทุกประการ

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจงในการใช้สื่อ

เป้าหมายการเรียนรู้

กำหนดระดับความรู้ความสามารถ ของผู้เรียนเมื่อเรียนจบบท

มาตรฐานตัวชี้วัด

ระบุตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ในแต่ละบท

แนวคิดสำคัญ

แก่นความรู้ที่เป็นความเข้าใจ คงทนติดตัวผู้เรียน

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

นำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้กระตุ้น ความสนใจและวัดประเมินผล ก่อนเรียน

“เรื่องเมฆากับรามสูรเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ฟ้าแลบฟ้าร้องอีกแบบหนึ่ง ถ้าพวกเธออยากรู้ว่าจะอธิบายไว้อย่างไรก็ลองอ่านหนังสือเรื่องนี้ดู” จากนั้นคุณครูก็หยิบหนังสือเล่มหนึ่งจากหนังสือที่ครูถือมาส่งให้สันติ “เรื่องอะไรหรือสันติ” คินกรถาม “บทเห่ล่อมพระบรมม” เหตุเรื่องจับระบำ แต่งโดยสุนทรภู่” สันติอ่านชื่อเรื่องแล้วบอกคุณครูสุพิศว่า “คุณครูครับ ผมขออนุญาตอ่านให้เพื่อนฯ ฟังเลยได้ไหมครับ” “ได้ละ” คุณครูสุพิศอนุญาต สันติจึงออกไปยืนที่หน้าชั้นเรียนแล้วอ่านบทเห่ล่อมพระบรมม ให้เพื่อนฯ ฟัง

เนื้อหา

ครบตามหลักสูตรแกนกลางฯ '๕๑
นำเสนอโดยใช้ภาพ และเนื้อหา
เหมาะกับการเรียนการสอน

Web Guide

แหล่งเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต

คำศัพท์น่ารู้

อธิบายคำศัพท์จากวรรณคดี
และวรรณกรรม เพื่อให้เข้าใจ
เนื้อเรื่องที่อ่าน

คำศัพท์	ความหมาย
คัมภีร์ (น.)	คฤวรีน
จักรราศี (น.)	อาณาจักรที่สามดาวระโคจรรอบดวงอาทิตย์. อาณาเขตโดยรอบอาณาจักรที่สามดาวระโคจรโคจรได้ ๓๖๐ องศาใน ๑ ปี หรือแต่ละราศีมีช่วง ๑๒ ส่วน หรือ ๑๒ ราศี แต่ละส่วนราศีมีจุดราศีมีจุด ๓๐ องศา ได้แก่ ราศีเมษ ราศีพฤษภ ราศีเมถุน ราศีกรกฎ ราศีสิงห์ ราศีกันย์ ราศีตุลย์ ราศีพิจิก ราศีธนู ราศีมังกร ราศีมีน และ ราศีเมษ ซึ่งแต่ละราศีมีจุด ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ที่เคลื่อนที่ขึ้นลงตามราศี มีประมาณ ๑๒ ราศี
จินดา (น.)	ความคิด, ความนึก ; นารีมีค่า เช่น ทักษิณดวงคุณ จินดาแดง
ตั้งเค้า (ก.)	เริ่มแสดงท่าทีที่จะเกิดอะไรขึ้น เช่น ฝนตั้งเค้า
บังเอิญ (ว.)	ละวินต : ภายหลัง, ภายหลัง, ภายหลังสุด
เจ้าข้าสินธุ	หมายถึงนางอุบลราชินีที่รักนางพญามุข (สินธุ หมายถึง น้ำ)
เสื่อเบรของพระกรป	เตียงนอนของพระกรป ทรัพย์สินนี้ คือ ชมพูกรป
เสื่อเบรของพระเมรุ	เตียงนอนของพระเมรุ (พระเมรุ หมายถึง เช้าพระเมรุ ซึ่งเป็นที่นอนของพระอินทร์)
วันนฤ (น.)	ฤดูใบไม้ผลิ, ฤดูร้อน ทั่วๆ ไปที่ให้นิยามถึงฤดูร้อน
วิเชียร (น.)	เพชร ไม้ที่มีมาอยู่ตามลำธารหรือตามลำน้ำ

๑๑

ข้อมูลน่ารู้

อธิบายข้อมูลความรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหา
โดยบูรณาการกับกลุ่มสาระต่างๆ

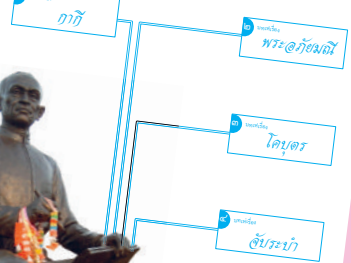

บทเห่ล่อมพระบรมม

บทเห่ล่อมหรือบทกลอนเด็กโดยทั่วไป แต่งขึ้นเพื่อใช้ขับกล่อมให้เด็กหลับ บทเห่ล่อมพระบรมม คือ บทเห่ล่อมสำหรับเด็ก โดยใช้นามเจ้าชาย กริมนำเนื้อเรื่องมาจากวรรณคดีบ้าง คำานบ้าง มาแต่งเป็นเนื้อเรื่อง โดยใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์ หรือมีลักษณะคล้ายกาพย์ จากนั้นจึงนำบทเห่ล่อมนั้นไปเป็นทำนองขับกล่อมพระราชโอรสหรือพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายชั้นสูง

บทเห่ล่อมพระบรมมที่รู้จักกันแพร่หลาย

ประพันธ์โดยสุนทรภู่ มี ๔ เรื่อง ได้แก่

๑๓

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

- จับคู่กับเพื่อนแล้วสลับกันตั้งคำถามและตอบคำถามจาก บทเห่ล่อมพระบรมม เหตุเรื่องจับระบำ เพื่อเป็นการสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่ย่าน
- ร่วมกันจำแนกข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นจากวรรณกรรมเรื่องเห่จับระบำ
- วาดรูปนางฟ้าในจินตนาการของนักเรียน จากนั้นนำเสนอที่หน้าชั้นเรียนให้เพื่อนและครูดู แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็น

คำถามจุดประกาย

- ถ้าให้ใส่ในบทเห่ล่อมพระบรมม เหตุเรื่องจับระบำ มีลักษณะเด่นอย่างไร
- บทเห่ล่อมพระบรมม มีลักษณะเด่นหรือแตกต่างจากบทกลอนกลอนอย่างไรบ้าง
- จากเนื้อเรื่องเป็นนิทานสำหรับเด็ก การบอกเล่าเรื่องราวของนางเมฆา มีลักษณะที่พิเศษกว่านิทานสำหรับเด็กอย่างไร
- บทเห่ล่อมพระบรมม เหตุเรื่องจับระบำ มีคุณค่าในแง่ใดบ้าง
- ถ้าให้เขียนบทเห่ล่อมพระบรมม เหตุเรื่องจับระบำ ให้มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

๑๔

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อแสดงพฤติกรรม
การเรียนรู้รวบยอดและประเมินผล
การเรียนรู้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดประจำหน่วย

คำถามจุดประกาย

คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียน
ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์
เพื่อเชื่อมโยงกับการนำความรู้
ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	เห่จับกระบี่	๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	การเดินทางของพลาขงาม	๑๙
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	จดแล้วจำ	๔๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	นักสืบทองอิน	๕๙
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	ศึกโมฆราช	๘๘
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	สุภาชิตสอนจิตเตือนใจ	๑๒๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	กำเนิดมะกะโท	๑๔๖
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘	อำลา อาลัย	๑๖๓
บรรณานุกรม		๑๘๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

เห่จับกระบี่

นางเมขลา
จะรักษาดวงแก้วมณี
ที่ถือไว้ ให้ปลอดภัย
จากยักษ์รามสูร
ได้ไหมนะ ?

เป้าหมายการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ ๑

๑. อ่านเรื่องสั้นๆ แล้วถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน (มฐ. ท ๑.๑ ป.๖/๓)
๒. แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน (มฐ. ท ๑.๑ ป.๖/๔)
๓. นำความรู้และความคิดจากเรื่องที่อ่านไปใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต (มฐ. ท ๑.๑ ป.๖/๕)
๔. แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (มฐ. ท ๕.๑ ป.๖/๑)
๕. อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (มฐ. ท ๕.๑ ป.๖/๓)

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

เห่จ๊ับระบำ

เช้าวันหนึ่งหลังจากเปิดภาคเรียนได้ประมาณ ๓ สัปดาห์ ฝนตั้งเค้า มาแต่ไกล ลมกรรโชกแรงแสดงให้รู้ว่า ฝนจะตกในอีกไม่ช้า

สันติและเพื่อนอีก ๓-๔ คน รวมทั้งนักเรียนที่มาถึงหน้าโรงเรียนแล้ว ต่างพากันเดินเข้าโรงเรียนอย่างรีบเร่ง ทั้งหมดทำความเคารพคุณครูที่ยืนอยู่หน้า บริเวณโรงเรียน แล้วแยกย้ายกันเข้าห้องเรียน

แนวคิดสำคัญ

- ❖ บทเห่กล่อมพระบรรทม หมายถึง บทเห่กล่อมสำหรับ เจ้านาย โดยกวีนำเนื้อความจากวรรณคดีหรือตำนานต่างๆ มาแต่งเป็นบทประพันธ์แล้วนำไปให้เป็นการขับกล่อม พระราชธิดา หรือพระราชโอรสของพระมหากษัตริย์หรือ เจ้านายชั้นสูง เวลาที่จะบรรทมหรือนอนหลับ
- ❖ บทเห่จ๊ับระบำ กล่าวถึงนางเมขลาผู้เป็นเทพธิดา รักษาหยาสมุทรถือแก้วมณีเหาะมาร่ายรำกับเหล่าเทวดา นางฟ้า ยักษ์รามสูรถือขวานเหาะผ่านมาเห็นก็อยากได้ แก้วมณีจึงพยายามจะชิงดวงแก้ว แต่นางเมขลาไม่ให้ ข้าง ยังเหาะฉวัดเฉวียนหลอกล่อไปมา และชูแก้วมณีส่องแสง แปรปลบลาบ ทำให้รามสูรโกรธมากจึงขว้างขวานใส่ ทำให้ เกิดเสียงดังก็ก้องไปทั่วท้องฟ้า

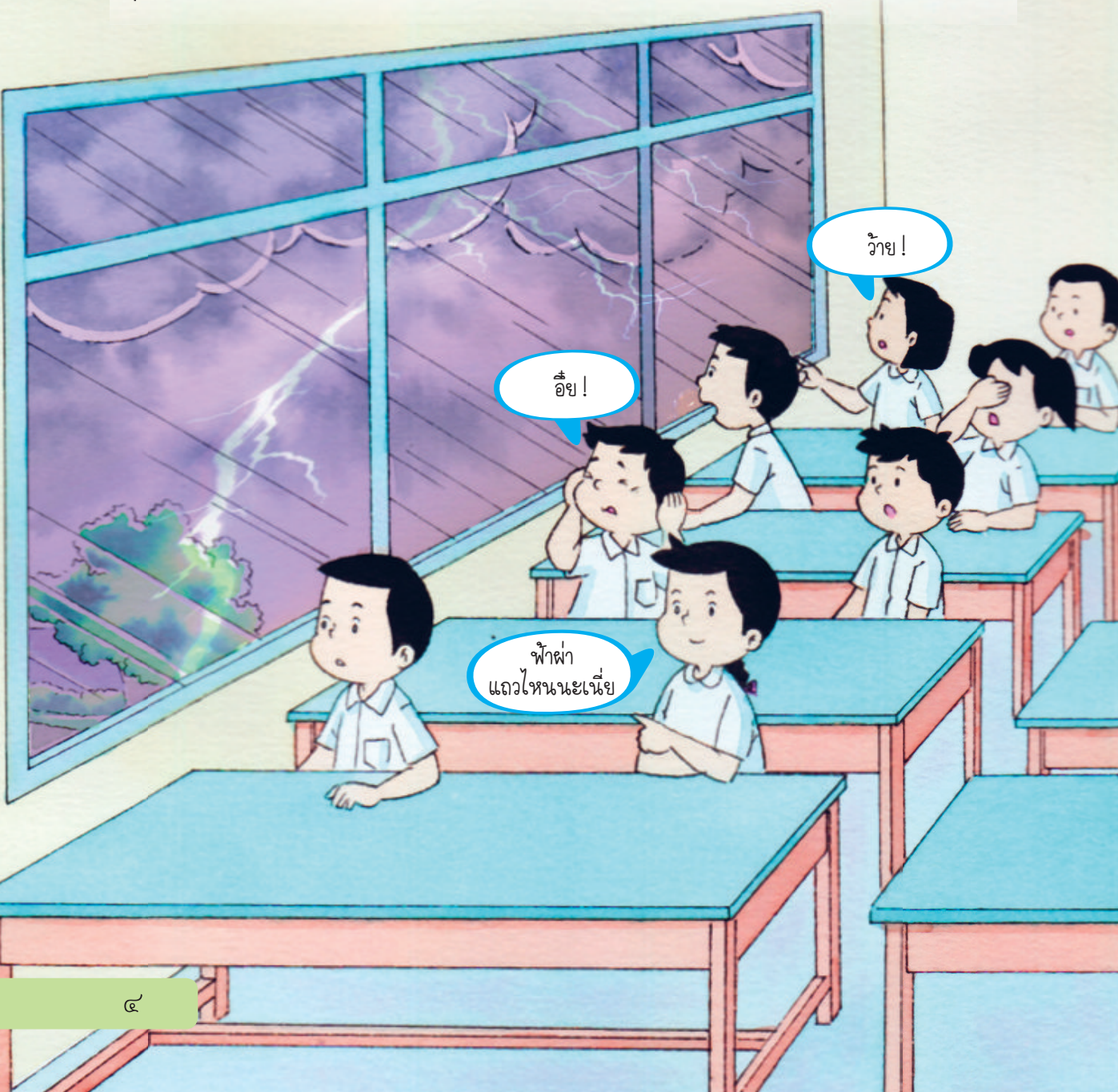
ภาพถ่ายฟ้าแลบที่เห็น เกิดจากการล่อแก้วของ นางเมขลาหรือเปล่านะ

สวัสดีครับคุณครู

ฝนเริ่มโปรยลงมา ก่อนจะตกหนักเหมือนฟ้ารั่ว คุณครูจึงประกาศให้นักเรียนทุกคนเคารพธงชาติสวดมนต์และทำสมาธิที่หน้าห้องเรียนของแต่ละคน แทนการเข้าแถวเคารพธงชาติที่หน้าเสาธงเหมือนทุกวัน

ก่อนเริ่มเรียนชั่วโมงแรก ฝนก็ยังไม่หยุดตก และยังมีฟ้าแลบตามด้วยเสียงฟ้าร้องดังกึกก้องน่ากลัว นักเรียนในห้องบางคนยกมือขึ้นปิดหู บางคนก็ร้องอุทานออกมาด้วยความตกใจ

“สงสัยจะลงไถ่เอง” สันติเปรยขึ้นหลังเสียงฟ้าร้องหยุดลง
“อะไรลงหรือสันติ” ไพลินถาม

“ขวานรามสูรไง” สันติตอบแล้วพูดต่อว่า “รามสูรคงขว้างขวานมาตกไถ่ๆ โรงเรียนของเราแน่ละ”

เพื่อนๆ หลายคนหันมาทางสันติด้วยความสนใจเรื่องที่เขาพูด แต่กมลทิพย์แย้งว่า “แต่เมื่อสักครู่นี้เป็นเสียงฟ้าร้องนะ แล้วรามสูรขว้างขวานมาเกี่ยวอะไรด้วยล่ะ”

“ก็รามสูรขว้างขวานทำให้เกิดฟ้าร้องฟ้าผ่าอย่างไรวะ ส่วนฟ้าแลบนั้นก็เป็นเพราะนางมณีเมขลาปล่อยแก้ว ถี้อลูกแก้วแกว่งไปมาทำให้เกิดแสงแว้งๆ เธอไม่เคยได้ยินเพลง ‘เมขลาซิมาล่อแก้ว รามสูรเห็นแล้วขว้างขวานออกไป’ เหรอ” สันติตอบกมลทิพย์พร้อมกับร้องเพลงให้ฟัง

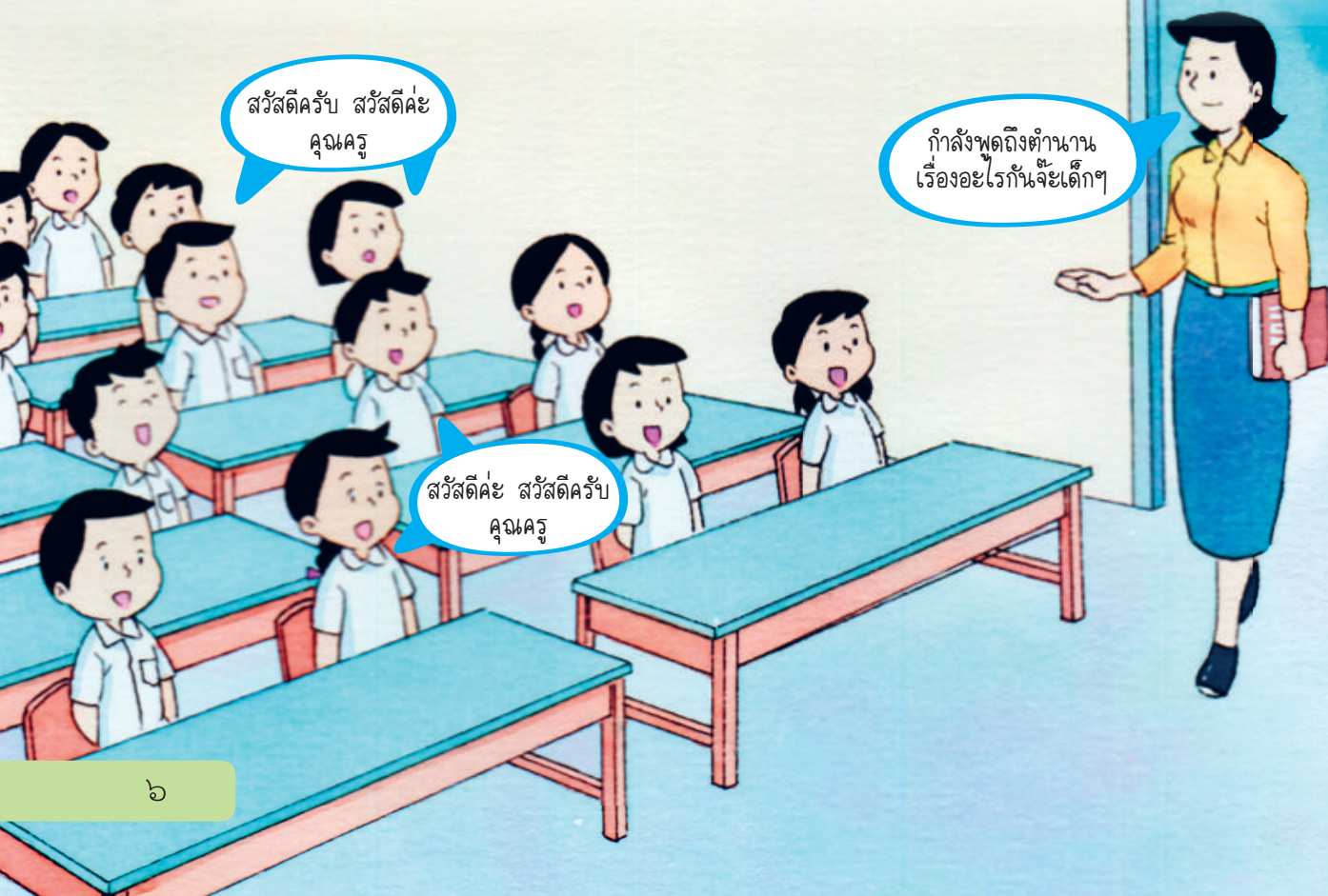

“แต่ฟ้าแลบเกิดจากประจุไฟฟ้าจากก้อนเมฆก้อนหนึ่งกระโดดไป
ก้อนเมฆอีกก้อนหนึ่ง เมื่อประจุไฟฟ้าเคลื่อนผ่านอากาศ ทำให้เกิดความร้อน
สูงมาก จนปรากฏเป็นแสงสว่างวาบขึ้นไม่ใช่หรือ” ศิลาภักความรู้จากวิชา
วิทยาศาสตร์มาอธิบายให้สันติฟัง

“ส่วนฟ้าผ่าก็เกิดจากการที่ประจุไฟฟ้าเคลื่อนที่ระหว่างเมฆกับพื้นดิน
ซึ่งเกิดพลังงานสูงมาก เลยเกิดระเบิดเสียงดังเป็นฟ้าผ่า” กมลทิพย์อธิบายเพิ่มเติม

“ก็ใช่ะสิ” สันติตอบ “แต่พวกเธอไม่เคยได้ยินตำนานเกี่ยวกับเรื่อง
เมฆลากับรามสูรอย่างที่ผมเล่าเลยหรือ”

“ตำนานอะไรจะนักเรียน” คุณครูสุพัทธาที่กำลังเดินเข้ามาเพื่อสอนวิชา
ภาษาไทยได้ยินเข้าพอดี นักเรียนทุกคนกล่าวสวัสดีและทำความเคารพคุณครู
จากนั้นสันติจึงตอบคำถามของคุณครู เมื่อทราบเรื่องแล้ว คุณครูสุพัทธาพูดกับ
นักเรียนว่า

“เรื่องเมฆลากับรามสูรเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ฟ้าแลบฟ้าร้องอีก
แบบหนึ่ง ถ้าพวกเธออยากรู้ว่าเขาอธิบายไว้อย่างไรก็ลองอ่านหนังสือเรื่องนี้ดู”
จากนั้นคุณครูก็หยิบหนังสือเล่มหนึ่งจากหนังสือที่ครูถือมาส่งให้สันติ

“เรื่องอะไรหรือสันติ” ทินกรถาม

“บทเห่กล่อมพระบรรทม เห่เรื่องจับระบำ แต่งโดยสุนทรภู่” สันติอ่าน
ชื่อเรื่องแล้วบอกคุณครูสุพัทธาว่า “คุณครูครับ ผมขออนุญาตอ่านให้เพื่อนๆ ฟัง
เลยได้ไหมครับ”

“ได้จ้ะ” คุณครูสุพัทธาอนุญาต สันติจึงออกไปยืนที่หน้าชั้นเรียนแล้ว
อ่านบทเห่กล่อมพระบรรทม เห่เรื่องจับระบำให้เพื่อนๆ ฟัง

บทเห่กล่อมพระบรรทม เห่เรื่อง จักระบำ

๑ เห่เอยนางเอก	มณีเมขลา
ลอยเร่ในเมฆา	ถือจินดาดังดวงดาว
๑ โยนเล่นเห็นแก้ว	สว่างแวววามาว
ลอยฟ้าเวหาหา	รูปราวกับกินรี
๑ ทรงเครื่องเรื่องจรัส	อร่ามรัศมีฉวี
ชูช่วงดวงมณี	เลื่อนลอยลีลามา
๑ เลียบรอบขอบทวีป	อยู่กลางกลีบเมฆา
เซยชมยมนา	เฝ้ารักษาสินธุ
๑ ครั้นปัจฉิมคิมหันต์	ถึงวสันตฤดู
ฟ้าคำรนฝนฟู	เสียงซู่ซู่สาดเซ็น
๑ ลอยล่องละอองอาบ	กระสินธุ์ซาบทรงเย็น
เคยร่ำระบำเบน	ล่อเล่นกับเทวัญ
๑ ชูแก้วแววสว่าง	รำด้วยนางสาวสวรรค์
ล่อเลี้ยวเกี้ยวพัน	พวกเทวัญกั้นทาง
๑ ฉวยฉุดยุตหยอก	สัพยอกเฝ้านาง
โยนแก้วแววสว่าง	ให้เนตรพรางพรายเอยฯ

๑ เห่เอยเห่นาม	เทพรามสุรमार
มีมือถือขวาน	อยู่วิมานมณีนิล
๑ หน้าเขียวเขียวออก	สีเหมือนดอกอินทนิล
เมืองสวรรค์ชั้นอินทร์	เกรงสิ้นทุกเทวา
๑ เลี้ยวรอบขอบพระเมรุ	ตรวจตระเวนหา
เห็นนางเอกเมขลา	โยนจินดาดังเปลวเพลิง
๑ กับสุรางค์นางสวรรค์	ฝูงเทวัญบันเทิง
จักระบำทำเชิง	รื่นเริงบันเทิงใจ
๑ คิดจะใคร่ได้แก้ว	เลิศแล้วแววไว
แกว่งขวานชาญชัย	โลดไล่เทวา
๑ ต่างวิ่งทั้งกรับ	โทนทัບร่ามะนา
กล้วยักษ์นักหนา	หลบหน้าหนีไป
๑ เมขลากล้าแก้ว	ล่อแก้วแววไว
โยนสว่างเหมือนอย่างไฟ	ปลาบ้นั้นเนตรขุนมาร
๑ หน้ามืดฮึดฮาด	กริ้วกราดโกรธทะยาน
แค้นนางขว้างขวาน	เปรี้ยงสะท้านโลกา
๑ ฤทธิ์แก้วแคล้วคลาด	ยิ่งกริ้วกราดโกรธา
โลดไล่ไขว่คว้า	เมขลาล่อเวียน
๑ ยักษ์โถมโจนโจน	นางก็โยนวิเชียร
หลีกถนัดวัดเฉวียน	ล่อเวียนวงวน
๑ เปรี้ยงเปรี้ยงเสียงขวาน	ก้องสะท้านสากล
ไล่นางกลางฝน	มีดมนในเมฆา
๑ นवलนางนั้นช่างล่อ	รังรอรอนรา
เวียนไวไปมา	ในจักรราศีเอย ฯ

บทเห่กล่อมพระบรรทม เห่เรื่องจักระบำ : สุนทรภู่

เมื่อสันติอ่านจบ คุณครูและเพื่อนๆ ก็ปรบมือ สันติเดินกลับไปนั่งที่โต๊ะ
คุณครูสุพรรณิภาถามนักเรียนว่า

“เป็นอย่างไรบ้างคะนักเรียน ชอบไหม”

“ชอบครับคุณครู” “ชอบค่ะคุณครู” นักเรียนตอบ

“หนูคิดว่า บทเห่จ้ะบำนี่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนไทยในอดีต
ด้วยนะค่ะ” กมลทิพย์แสดงความคิดเห็น

“ใช่แล้วจะกมลทิพย์ เเห่เรื่องจ้ะบำนี่เป็นตำนานการอธิบายปรากฏการณ์
ธรรมชาติที่สะท้อนความเชื่อเรื่องเทวดานางฟ้าของคนไทยในอดีตที่น่าสนใจมาก
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า สุนทรภู่
น่าจะแต่งบทเห่กล่อมนี้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
เข้าใจกันว่าสุนทรภู่แต่งบทเห่กล่อมนี้เพื่อถวายสำหรับขับกล่อม
พระโอรสพระธิดาในพระองค์เจ้าลักขณานุคุณกับพระเจ้าลูกเธอ
ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต่อมา
บทเห่กล่อมนี้ก็ใช้กล่อมพระบรมมหาราชเจ้าลูกเธอ
ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย” คุณครู
สุพรรณิภาอธิบาย จากนั้นคุณครูสุพรรณิภาให้นักเรียนช่วยกัน
บอกประโยชน์ที่ได้จากการฟังบทเห่เรื่องจ้ะบำนี่

คำศัพท์น่ารู้

คำศัพท์	ความหมาย
คิมหันต์ (น.)	ฤดูร้อน
จักรราศี (น.)	อาณาเขตที่ดาวเคราะห์โคจรรอบดวงอาทิตย์, อาณาเขตโดยรอบดวงอาทิตย์ที่ดาวเคราะห์เดินวิถีโคจรประจำของดวงอาทิตย์ซึ่งดูเหมือนวนไปรอบท้องฟ้าได้ ๓๖๐ องศาใน ๑ ปี วงโคจรนี้แบ่งออกเป็น ๑๒ ส่วน หรือ ๑๒ ราศี แต่ละส่วนหรือแต่ละราศีมีช่วง ๓๐ องศา ได้แก่ ราศีเมษ ราศีพฤษภ ราศีเมถุน ราศีกรกฎ ราศีสิงห์ ราศีกันย์ ราศีตุลหรือราศีตุล ราศีพิจิกหรือราศีพิจิก ราศีธนู ราศีมังกร ราศีกุมภ์ และ ราศีมีน, วงโคจรของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ที่สมมุติขึ้นทางโหราศาสตร์ ประกอบด้วย ๑๒ ราศี
จินดา (น.)	ความคิด, ความนึก ; แก้วมีค่า เช่น ทับทรวงดวงกุดั่น จินดาแดง
ตั้งเค้า (ก.)	เริ่มแสดงท่าทีให้รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เช่น ฝนตั้งเค้า
ปัจฉิม (ว.)	ตะวันตก ; ภายหลัง, ที่หลัง, ข้างหลังสุด
แผ้วรักษาลินธู	หมายถึงนางเมขลามีหน้าที่รักษามหาสมุทร (ลินธู หมายถึง น้ำ)
เลียบรอบขอบทวีป	เดินทางไปรอบบริมหทวีป ทวีปในที่นี้ คือ ชมพูทวีป
เลี้ยวรอบขอบพระเมรุ	เดินทางไปรอบพระเมรุ (พระเมรุ หมายถึง เขาพระเมรุ ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระอินทร์)
วสันตฤดู (น.)	ฤดูใบไม้ผลิ, ฤดูวสันต์ ก็ว่า ในที่นี้หมายถึงฤดูฝน
วิเชียร (น.)	เพชร ในที่นี้หมายถึงดวงแก้วมณีของนางเมขลา

คำถามทำสมอง

- นักเรียนคิดว่า การกระทำของนางเมขลาและรามสูรทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนได้รับประโยชน์อะไรบ้างในการอ่านบทเห่เรื่องจับระบ่ำบอกมา ๓-๔ ข้อ

กิจกรรมทำฝีมือ

- พิจารณาว่า บทเห่เรื่องจับระบ่ำตอนใดไพเราะและเห็นภาพชัดที่สุด จากนั้นคัดลอกบทเห่เรื่องจับระบ่ำตอนดังกล่าวลงในสมุด แล้ววาดรูปประกอบตามจินตนาการ
- รวบรวมและนำเสนอผลงานประเภทบทกล่อมเด็กจากท้องถิ่นต่างๆ แล้วจัดป้ายนิเทศเพื่อนำเสนอผลงาน

ฝึกคิดทำประสบการณ์

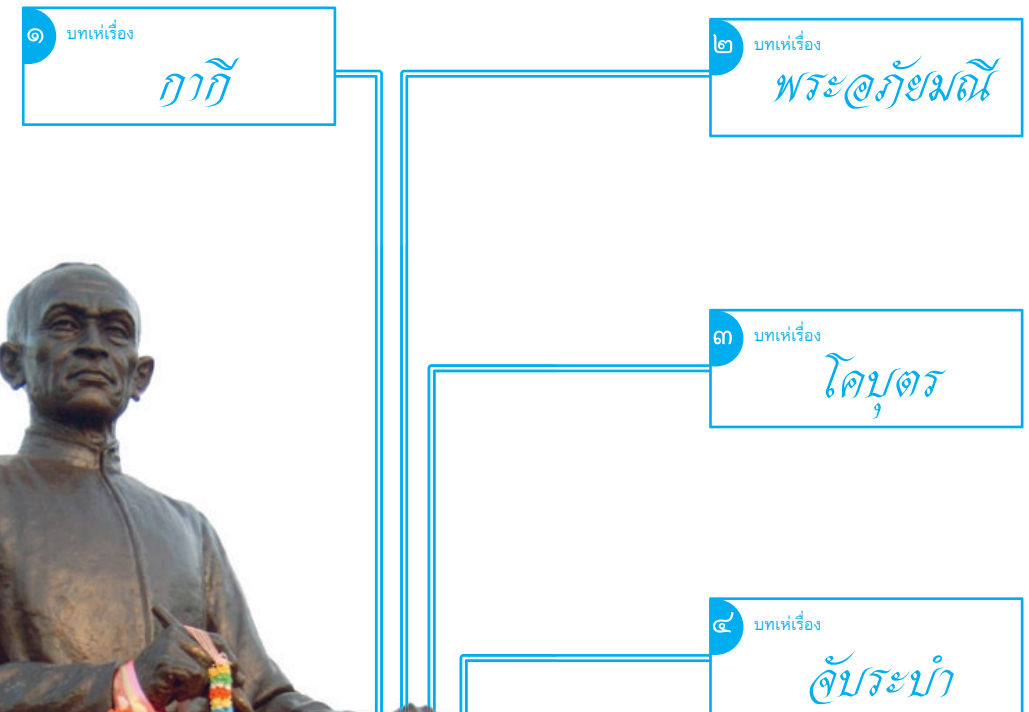
นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับตำนานเรื่องการเกิดฟ้าแลบฟ้าร้อง ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น

บทเห่กล่อมพระบรรทม

บทเห่กล่อมหรือบทกล่อมเด็กโดยทั่วไป แต่งขึ้นเพื่อใช้ขับกล่อมให้เด็กหลับ บทเห่กล่อมพระบรรทม คือ บทเห่กล่อมสำหรับเจ้านาย กวีนำเนื้อเรื่องมาจากวรรณคดีบ้าง ตำนานบ้าง มาแต่งเป็นเนื้อร้อง โดยใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์ หรือมีลักษณะคล้ายกาพย์ จากนั้นจึงนำบทเห่กล่อมนั้นไปให้เป็นทำนองขับกล่อมพระราชโอรสหรือพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายชั้นสูง

บทเห่กล่อมพระบรรทมที่รู้จักกันแพร่หลาย ประพันธ์โดยสุนทรภู่ มี ๔ เรื่อง ได้แก่

๑. บทเห่เรื่องกากี ใช้เนื้อเรื่องตอนที่พญาครุฑอุ้มนางกากีไปวิมานฉิมพลี แล้วชักชวนให้นางชมภูเขาสัตถ์ภักดิ์ ทะเลสีทันดร และป่าหิมพานต์

๒. บทเห่เรื่องพระอภัยมณี ใช้เนื้อเรื่องจากเรื่องพระอภัยมณี

๓. บทเห่เรื่องโคบุตร เป็นบทเห่ที่สั้นที่สุด มี ๖ บท เล่าเรื่องตอนโคบุตรสุริยาหลงรักนางอำพัน จึงเขียนเพลงยาวใส่ใบตองให้นกขุนทองนำสารไปส่งให้นาง

๔. บทเห่เรื่องจักรบรรพ ใช้เนื้อความจากตำนานการเกิดฟ้าแลบฟ้าร้อง เป็นเรื่องของนางเมขลาผู้เป็นเทพธิดารักษามหาสมุทร ถือแก้วมณีร้ายรำกับเหล่าเทวดาและนางฟ้าอย่างสนุกสนาน ยักษ์รามสูรผู้มีฤทธิ์และมีขวานเป็นอาวุธผ่านมา ปรารภนาจะได้ดวงแก้ววิเศษ จึงพยายามไล่แย่งชิง นางเมขลาชูแก้วมณีหลอกล่อรามสูรทำให้เกิดแสงแปลบปลานเป็นที่มาของฟ้าแลบ ฝ่ายรามสูรโกรธจึงขว้างขวานใส่นาง เกิดเสียงกึกก้องเป็นที่มาของเสียงฟ้าร้อง แต่ด้วยอำนาจของดวงแก้วที่คุ้มครองบันดาลให้ขวานพลาดเป้าหมายไปทุกครั้ง

บทเห่ของสุนทรภู่ มักเป็นบทเห่สั้นๆ ใช้ภาษาเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังรู้สึกเพลิดเพลิน

เรียบเรียงจาก ความนำเรื่องบทเห่กล่อมพระบรรทม
เห่เรื่องจักรบรรพ ในหนังสือ แนวการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรม ๒

เมขลาและรามสูร

เมขลา เป็นธิดาพญามังกรเจ้าแห่งสมุทร นางเป็นผู้มีอารมณ์เบิกบาน ชอบเที่ยวเล่นอยู่เรื่อยไป เมื่อโตเป็นสาวรุ่น พญามังกรจึงนำไปถวายพระอินทร์พร้อมด้วยแก้วมณี พระอินทร์ได้ตั้งให้เป็นนางสนม แต่นางมีอุปนิสัยชอบเที่ยวเล่น วันหนึ่งเมื่อพระอินทร์ไม่อยู่ นางเมขลาจึงขโมยแก้วมณีแล้วเหาะออกจากวิมานไปเที่ยวเล่น ร่ายรำอยู่ระหว่างก้อนเมฆตามลำพังอย่างเป็นสุข พระอินทร์พยายามติดตามให้นางกลับมาหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ จึงตั้งนางเป็นเทพธิดารักษามหาสมุทร มีหน้าที่ช่วยเหลือคนดีที่เรือแตกไม่ให้จมน้ำตาย

รามสูร เป็นยักษ์มีฤทธิ์มาก มีกายสีเขียว มีขวานเพชรเป็นอาวุธ

มีความห้าวหาญมาก เคยประลองฤทธิ์กับพระรามแต่สู้

ไม่ได้ รามสูรเป็นเพื่อนรักกับราหู พยายามจะช่วยให้ราหู

มีร่างเต็มตัวเหมือนเดิม (ราหูถูกพระนารายณ์

ขว้างจักรไล่ตัดตัวขาด เพราะไปขโมยดื่ม

น้ำอมฤต) โดยการจะไปจับนางเมขลา

มาถวายพระอินทร์ เพื่อให้พระอินทร์

ประทานพรช่วยราหู แต่บางแห่งก็ว่า

รามสูรต้องการแก้วมณี รามสูรพยายาม

จะจับเมขลาด้วยการขว้างขวาน แต่

ด้วยอำนาจของแก้วมณีทำให้รามสูร

ขว้างพลาดทุกครั้ง เมขลาหลบไป

ก็ยั้วรามสูรไปด้วยการโยนแก้วมณี

เป็นประกายวูบวาบ รามสูรก็ขว้างขวานไปทันที

จึงเกิดเป็นความเชื่อว่าการที่ฟ้าแลบฟ้าร้องนั้น

เป็นเพราะเมขลากับรามสูรสู้กัน

เรียบเรียงจากหนังสือ เรื่องเมขลา-รามสูร ของ พระยาอนุมานราชธน

การเกิดฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า

การเกิดฟ้าแลบเกิดขึ้นพร้อมกับฟ้าร้อง แต่มนุษย์เรามองเห็นฟ้าแลบก่อนได้ยินเสียงฟ้าร้อง เนื่องจากแสงเดินทางเร็วกว่าเสียง (แสงมีอัตราเร็ว ๓๐๐,๐๐๐ กิโลเมตร/วินาที ส่วนเสียงมีอัตราเร็ว ๑/๓ ของแสง) ปรากฏไฟฟ้าของฟ้าแลบ ๑ ครั้ง มีปริมาณไฟฟ้าจำนวนสูงถึง ๒๐๐,๐๐๐ แอมแปร์ และมีความต่างศักย์ถึง ๓๐ ล้านโวลต์ ฟ้าแลบเกิดจากประจุไฟฟ้าเคลื่อนที่จากก้อนเมฆสู่ก้อนเมฆ หรือจากก้อนเมฆสู่พื้นดิน โดยมีขั้นตอนคือประจุไฟฟ้าที่เคลื่อนที่ถ่ายเทในก้อนเมฆมีการเคลื่อนที่หลุดออกมาและถ่ายเทสู่อาคาร สิ่งก่อสร้าง หรือต้นไม้สูงๆ บนพื้นดิน เหตุการณ์เหล่านี้ใช้เวลาน้อยกว่า ๑ วินาที และเกิดเป็นแสงของฟ้าแลบ ซึ่งบางครั้งลำแสงมีความยาวถึง ๖๐-๘๐ เมตร

การเกิดฟ้าร้อง เนื่องจากประจุไฟฟ้าของฟ้าแลบทำให้อากาศในบริเวณนั้นมีอุณหภูมิสูงขึ้นถึงประมาณ ๒๕,๐๐๐ องศาเซลเซียส อย่างเฉียบพลัน มีผลทำให้อากาศมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้เกิดเสียง “ฟ้าร้อง” เนื่องจากฟ้าร้องและฟ้าแลบเกิดขึ้นพร้อมกัน ดังนั้นเมื่อเรามองเห็นฟ้าแลบ และนับจำนวนวินาทีต่อไปจนกว่าจะได้ยินเสียงฟ้าร้องจะสามารถคาดเดาได้ว่าปรากฏการณ์ฟ้าร้องและฟ้าแลบเกิดบริเวณใด เช่น ถ้านับได้ ๓ วินาที แสดงว่าฟ้าแลบอยู่ห่างจากเราไปประมาณ ๑ เมตร และสาเหตุที่เราได้ยินเสียงฟ้าร้องดังอย่างต่อเนื่องไปอีกระยะหนึ่ง เนื่องจากมีสาเหตุ

มาจากการเดินทางของเสียงมีความแตกต่างกันในเรื่องของระยะเวลาและระยะทางที่คาบเกี่ยวกันนั่นเอง

การเกิดฟ้าผ่า เป็นปรากฏการณ์ควบคู่กันกับฟ้าแลบ และฟ้าร้อง เนื่องจากประจุไฟฟ้าได้มีการหลุดออกมาจากกลุ่มเมฆฝน และถ่ายเทสู่พื้นดิน ต้นไม้ อาคารหรือสิ่งก่อสร้าง ตลอดจนสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ฟ้าผ่าอาจก่อให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้ เนื่องจากมีพลังงานไฟฟ้าสูง ความรุนแรงของกระแสไฟฟ้าจากฟ้าผ่าเพียงพอที่จะจุดหลอดไฟฟ้าขนาด ๖๐ แอมแปร์ให้สว่างได้ถึงจำนวน ๖๐๐,๐๐๐ ดวง

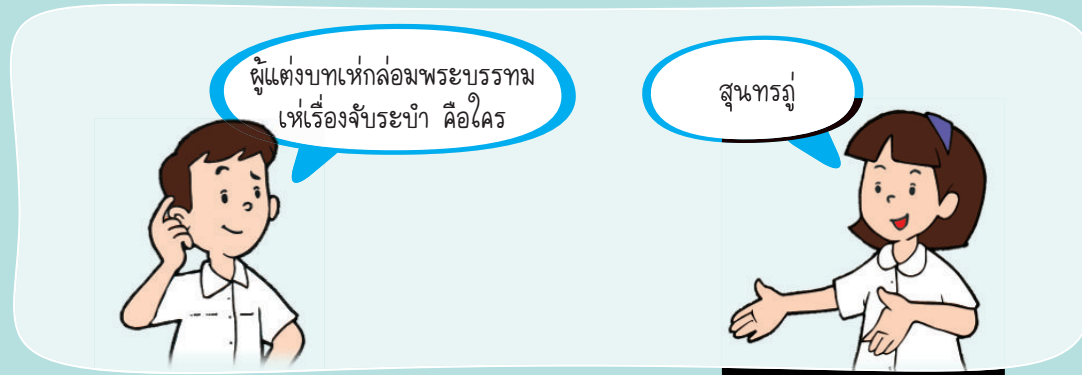
เรียบเรียงจาก ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง และฟ้าผ่ากับการป้องกัน
ของสมศรี ชันตระกูล

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

- ๑ จับคู่กับเพื่อนแล้วผลัดกันตั้งคำถามและตอบคำถามจาก บทเห่กล่อมพระบรรทม เหน่เรื่องจับระบำ เพื่อเป็นการสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน

- ๒ ร่วมกันจำแนกข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นจากวรรณกรรมเรื่องเห่จับระบำ
- ๓ วาดรูปนางฟ้าในจินตนาการของนักเรียน จากนั้นนำเสนอที่หน้าชั้นเรียนให้เพื่อนและครูดู แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็น

คำถามจุดประกาย

๑. การใช้คำในบทเห่กล่อมพระบรรทม เหน่เรื่องจับระบำ มีลักษณะเด่นอย่างไร
๒. บทเห่กล่อมพระบรรทม มีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างจากเพลงกล่อมเด็กอย่างไรบ้าง
๓. หากนักเรียนเป็นยักษ์รามสูรแล้วต้องการแก้แค้นของนางเมขลา นักเรียนจะใช้วิธีการใดที่จะได้แก้แค้นโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
๔. บทเห่กล่อมพระบรรทม เหน่เรื่องจับระบำ มีคุณค่าในด้านใดบ้าง
๕. นักเรียนสามารถนำเนื้อหาในบทเห่กล่อมพระบรรทม เหน่เรื่องจับระบำ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง